



# Uwezeshwaji na Uboreshaji wa Huduma

Kupitia Vyama vya Watoa Huduma wa DLDM



## Mwongozo wa Uhamasishaji kwa Ajili ya Watendaji wa Kitaifa, Mkoa na Wilaya



*Imetolewa na Shirika la Management Sciences for Health (MSH) kwa ushirikiano na Mamlaka ya Chakula na Dawa (TFDA).*

*Utayarishaji na usanifu wa kitini hiki umefanywa na Shirika la Medianet Ltd.*

*Shukrani za pekee ziwaendee Rockefeller Foundation kwa msaada wa kifedha.*

**Uwezeshwaji na Uboreshaji wa Huduma kupitia  
Vyama vya Watoa Huduma wa DLDM**

**Mwongozo wa Uhamasishaji kwa Ajili ya  
Watendaji wa Kitaifa, Mkoa na Wilaya**

# Yaliyomo

<i>Kuhusu Mwongozo</i>	<i>ii</i>
<b>1. Kwa nini kuwe na vyama vya watoa huduma wa DLDM?</b>	<b>1</b>
1.1 Maelezo ya Nyuma Mukstadha (Mtazamo)	1
1.2 Mantiki (Uwiano)	3
1.3 Aina za Vyama	4
<b>2. Jinsi ya Kuhamasisha</b>	<b>5</b>
1.1 Andaa mpango wa uhamasishaji	6
1.2 Ainisha mahitaji ya walengwa	6
1.3 Elezea majukumu, faida na wajibu wa vyama	7
1.4 Elezea masharti ya kusajili chama	9
1.5 Elezea sifa za chama kinachoendeshwa vizuri	10
1.6 Elezea kuhusu uendelevu wa chama	10
1.7 Hakikisha unavyo vitendea Kazi	11
1.8 Hakikisha ujumbe muhimu umeleweka	12
1.9 Ainisha fursa za kuhamasisha	12
<b>3. Maswali yanayoulizwa mara kwa mara</b>	<b>13</b>

## Kuhusu Mwongozo

Mwongozo wa Uhamasishaji wa Chama cha watoa huduma wa DLDM ni kitu kinachokuwezesha kutambua shughuli za watoa huduma wa DLDM na umuhimu wa kuwa na chama. Pia kinakupa taarifa za wazo la kuanzishwa chama na kukueleza umuhimu wa kwa nini, wakati na jinsi gani utaweza kuwahamasisha watoa huduma wa DLDM kuanzisha na kukisimamia chama.

Walengwa wakuu wa mwongozo huu ni maafisa wa halmashauri ikiwa ni pamoja na Mkuu wa Wilaya, Mkurugenzi Mtendaji Wilaya, Mwenyekiti wa Halmashauri, Mganga Mkuu wa Wilaya, wataalamu wake wanaohusika kama mfamasia, Ofisa Ushirika, Ofisa Biashara, Ofisa Maendeleo ya Jamii, Ofisa Kilimo na wengineo. Kitini kinaweza kutumiwa pia na ngazi ya kitaifa na kimkoa kuhamasisha unanzishwaji wa vyama vya watoa huduma wa DLDM.

Kimegawanywa katika sehemu kuu tatu: Sehemu ya kwanza inajadili kwa nini ni muhimu kuwa na vyama kama hivyo; sehemu ya pili inaelezea jinsi ya kuwahamasisha watoa huduma wa DLDM kuanzisha vyama imara na kuvisimamia na sehemu ya tatu inazungumzia maswahili yanayoulizwa mara kwa mara na watoa huduma wa DLDM.

# 1. Kwa Nini Kuwe na Vyama vya Watoa Huduma wa DLDM?



*Mpango wa DLDM kwa ujumla unalenga kuboresha nyanja zote za shughuli za DLDM ikiwa ni pamoja na ubora wa majengo, dawa zinazowekwa kwenye maduka hayo, mahitaji ya wateja, uhusiano au muingiliano kati ya wateja na watoa dawa na tiba inayopendekezwa. Pia unalenga kuboresha na kuimarisha mfumo mzima ambao unaizunguka DLDM ikiwa ni pamoja na leseni, upatikanaji wa dawa, mafunzo kwa watoa dawa na wamiliki, ukaguzi na usimamizi kazini.*

## 1.1 Utangulizi

Tanzania ni moja ya nchi zinazokabiliwa na changamoto ya uhaba wa upatikanaji dawa za bei nafuu, uwezo wa kutibu na ubora unaotakiwa hasa sehemu za vijijini na miji midogo ambayo haina maduka ya dawa yaliyosajiliwa na kama yapo basi ni machache. Kwa muda mrefu sekta ya famasia imekuwa na idadi kubwa sana ya maduka madogo binafsi ya dawa yakitambulika kama Duka la Dawa Baridi (DLDB).

Japokuwa maduka haya yameruhusiwa kuuza dawa baridi (dawa zisizohitaji cheti cha daktari), uzoefu umeonesha kuwa idadi kubwa ya maduka haya yanauza dawa za vyeti bila vyeti vya daktari, na dawa ambazo ubora wake hauwezi kuhakikishiwa. Matatizo mengine ya DLDB ni ugumu wa kupata sehemu za kisheria na zinazoaminika kununua dawa, ukosefu wa kuwa na sehemu zinazofaa kutunzia dawa na ukosefu wa kuwa na ujuzi na elimu ya msingi ya famasia kati ya watoa dawa na ujuzi wa biashara kwa wamiliki; bei za juu wanazowalipisha wateja, kutokuwepo na ufututiliaji wa kutosha wa sheria na usimamizi wa maduka hayo. Zaidi ya hayo kutokuruhusiwa maduka haya madogo kuuza dawa za msingi za vyeti kunawanyima jamii kupata dawa za msingi.

Mwaka 2002, Serikali ya Tanzania ikishirikiana na Management Sciences for Health (MSH) chini ya utekelezaji wa Mamlaka ya Chakula na Dawa (TFDA) ilianzisha programu ya Maduka ya dawa Muhimu (DLDM) ili kutatua matatizo yaliyojitokeza shughuli za DLDB. Malengo ya DLDM programu ni kuboresha upatikanaji wa dawa kwa bei nafuu, zenye ubora na huduma ya famasia katika sehemu zote ambazo hazina huduma kama hizo.

*Mafanikio  
ya majaribio  
ya mpango  
wa DLDM  
katika mkoa  
wa Ruvuma  
yalishawishi  
serikali  
kupanua  
mpango huu  
nchi nzima.*

Programu kwa ujumla wake inalenga kuboresha nyanja zote za shughuli za DLDM ikiwa pamoja na ubora wa majengo, dawa zinazowekwa kwenye maduka hayo, mahitaji ya wateja, uhusiano aumuingiliano kati ya wateja na watoa dawa na tiba inayopendekezwa. Pia inalenga kuboresha na kuimarisha mfumo mzima ambao unaizunguka DLDM ikiwa pamoja na leseni, upatikanaji wa dawa, mafunzo kwa watoa dawa na wamiliki, ukaguzi na usimamizi kazini.

Utekelezaji wa programu ulianza kwa majaribio katika mkoa wa Ruvuma kwa madhumuni ya kuyakabili matatizo yanayohusu utendaji na pia kujifunza kwaajili ya kupanua programu nchi nzima. Tathmini ya mradi iliyofanyika Novemba 2004 ilionyesha mafanikio makubwa ikiwa pamoja na upatikanaji wa dawa muhimu zenye ubora na huduma iliyoboreshwa. Mafanikio hayo yaliifanya serikali na wadau wa maendeleo kupanua mpango huu kwenye mikoa mingine.

Ilipofika Juni 2009, mikoa tisa ilikuwa imekamilisha kuwa na DLDM na mingine minne ilikuwa katika utekelezaji wa awali. Upanuaji wa haraka namna hii umetokea kwa sababu ya kukasimu madaraka ya utekelezaji wilayani na huku kukiwa na lengo la kumaliza mikoa yote hapo 2010.

Hata hivyo, kupanua tu hakuashirii mafanikio bila kuanzisha mfumo wenye tija kwaajili ya kuwa na utoaji wa dawa zenye ubora na huduma bora kutoka katika maduka haya ambao ni endelevu. Yafuatayo ni maswali ya msingi ambayo yanaiandama programu nzima ya DLDM hasa kuhusu uendelevu.

- Namna gani wamiliki na watoa dawa wanaweza kuwezesha ili waweze kujihulisha zaidi katika kuhakisha utowaji wa huduma bora za dawa kwa kufuata sheria, kanuni na viwango kwa ihari yao wenyewe?
- Ikifikiriwa kuwa kuna idadi kubwa inaongezeka haraka sana ya watoa dawa na wamiliki wanoingia katika mpango huu, ni muundo gani upo wa mawasiliano, mazungumzo na makubaliano kati ya watoa huduma hao na mamlaka husika hasa katika mambo ambayo ni ya msingi na nyeti ya sekta hii?
- Namna gani Mamlaka zinazosimamia kisheria shughuli hizi na wadau wengine wanaweza kufanya kazi pamoja na watoa huduma hao wa DLDM kama kikundi kilicho jipanga ili kuhakikisha programu hii inakuwa endelevu?



Uanzishaji wa vyama vya watoa huduma wa DLDM umeonekana kuwa ni njia mojawapo inayofaa ambayo inaweza kuwahamasisha watoa huduma hao kufuata sheria na taratibu kwa ihari yao wenyewe na pia kuweza kutoa huduma bora ya dawa kwa jamii na endelevu.

## 1.2 Mantiki

Mnamo Juni 2009, Shirika la MSH likishirikiana na Mamlaka ya Chakula na Dawa ya Tanzania (TFDA) lilifanya upembuzi juu ya vyama vya watoa huduma wa DLDM katika mikoa ya mwanzo ya mpango huu (Ruvuma, Mtwara, Rukwa na Morogoro). Upembuzi ulionesha kuwa watoa huduma walikuwa na sababu tofauti za kuanzisha au kutaka kuanzisha vyama vyao.

Baadhi ya mambo ambayo wamiliki wa maduka hayo walitaka kuyashughulikia kupitia vyama vyao hivyo ni: uhaba mkubwa wa watoa dawa waliopata mafunzo, jambo ambalo limewafanya baadhi ya wamiliki kufunga maduka yao; kuongezeka kwa madai kutoka kwa watoa dawa ya kutaka mishahara mikubwa na mazingira mazuri zaidi ya kazi; uendeshaji wa huduma ya dawa kinyume na sheria na kanuni za DLDM huku viongozi wa wilaya wakifumbia macho matatizo ya utendaji yanayohusu Bima ya Taifa ya Afya (NHIF), hasa juu ya namna ya kupata malipo ya huduma walizozitoa kwa wanachama wao; matatizo kuhusu ukadiriaji wa kodi wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA); matatizo ya uhaba wa mitaji ya biashara kwa sababu ya masharti magumu ya kukopa kwenye benki; utaratibu usioaminika wa kutawanya madaftari ya dawa kutoka TFDA; ucheleweshaji wa vyeti vya usajili, unyanyasaji na lugha mbaya inayotolewa na baadhi ya wakaguzi wa huduma hiyo. Kwa ufupi, matatizo hayo yote yanaonesha upungufu wa kimfumo ambao unadhoofisha utendaji sahihi wa shughuli zao na kuwafanya wakati mwingine washindwe kukidhi viwango vya huduma vilivyowekwa.

*Uanzishaji wa vyama vya watoa huduma wa DLDM ni njia mojawapo ya kuwawezesha wanachama na kuhamasisha ufuataji wa sheria, kanuni na viwango kwa hiari, ili kufanya huduma za DLDM ziwe bora zaidi na endelevu.*

Tofauti na wamiliki wa DLDM, matatizo ya watoa dawa yalihusu hasa ubora wa mazingira ya kazi au haki zao kazini na uboreshaji wa ujuzi wao tofauti na upungufu wa kimfumo. Baadhi ya matatizo yao ni mishahara midogo isiyokidhi hali halisi ya maisha, kucheleweshewa malipo ya mishahara, kutokuwepo kwa likizo, kutokuwa na wasaidizi kwenye maduka, kutokuwa na mpango wa elimu endelevu na kukosa uhuru wa kueleza matatizo yao kwa wamiliki wao wakati wakibaini uvunjaji wa sheria na kanuni unafanyika.

Kutokana na haya yaliyoonekana katika upembuzi huo, imebainika wazi kabisa kuwa kuna sababu ya msingi kutafuta mfumo ambao utakuwa wa kudumu na endelevu utakaoshughulikia matatizo ya wamiliki na watoa dawa. Vyama vya watoa huduma (wamiliki na watoa dawa) wa DLDM vinatoa uwezekano wa kushughulikia matatizo yote ya muundo mzima wa mpango na yale yanayowahusu wamiliki na watoa dawa binafsi kwa lengo la kuboresha huduma na kufanya mpango huu kuwa endelevu kwa muda mrefu ujao.

### 1.3 Aina ya Vyama

Kutokana na tofauti kubwa iliyojionyesha katika upembuzi huu kati ya wamiliki na watoa dawa hao, hasa kuhusu mambo muhimu yanayowasibu ambayo wangetaka kuyashughulikia kupitia vyama vyao, upembuzi wa Juni 2009 ulionyesha kuwa makundi yote mawili yanahitaji kila kundi kuwa na chama chake. Hali hii imedhihirika kutokana na ukweli kuwa watoa dawa ni waajiriwa wa wamiliki, kwa hiyo chama cha pamoja hakitawapa fursa nzuri ya kushughulikia mambo yao kiuwazi. Hata hivyo, makundi yote mawili yalitambua umuhimu wa vyama vya wamiliki na watoa dawa kufanya kazi pamoja kwa ukaribu zaidi kwa faida ya vyama vyote.

## 2. Jinsi ya Kuhamasisha



*Ili kuhamasisha uanzishwaji wa vyama vya watoa huduma wa DLDM kwa ufanisi, unahitaji kuwa na mpango kazi; kuelewa mahitaji ya walengwa; kufahamu faida, majukumu na wajibu wa vyama; kujua taratibu na marsharti ya usajili; kuzifahamu sifa za chama kinachoendeshwa vizuri; kuwa na uelewa wa mambo ya msingi ya uendeshaji na usimamizi yatakayofanya vyama viweze kupata rasilimali zinazohitajika, kuwa na uhusiano na asasi nyingine, uhifadhi wa nyaraka mbalimbali, ufuatiliaji na kutahmini; kuwa na vitendea kazi kwa ajili ya uhamasishaji; na kuhakikisha kuwa walengwa wanauelewa kikamilifu ujumbe watakaopewa.*

Ili kuhamasisha uanzishwaji wa vyama vya watoa huduma wa DLDM kwa ufanisi, unahitaji:-

- (i) Kuwa na mpango kazi kwa ajili ya uhamasishaji;
- (ii) Kuwafahamu walengwa wa shughuli ya uhamasishaji;
- (iii) Kuwa na taarifa sahihi kuhusu majukumu, faida na wajibu wa vyama;
- (iv) Kujua taratibu na masharti ya kusajili chama;
- (v) Kufahamu sifa za chama kinachoendeshwa vizuri;
- (vi) Kuwa na uelewa wa mambo ya msingi ya uendeshaji na usimamizi yatakayofanya vyama viweze kupata rasilimali zinazohitajika, kuwa na uhusiano na asasi nyingine, uhifadhi wa nyaraka mbalimbali, pamoja na ufuatiliaji na tahmini;
- (vii) Kuwa na vitendea kazi vya uhamasishaji;
- (viii) Kuhakikisha kuwa walengwa wanauielewa kikamilifu ujumbe watakaopewa.

## 2.1 Andaa Mpango wa Uhamasishaji

Kuwa na mipango mizuri ni jambo la lazima ili kufanikisha shughuli za uhamasishaji. Katika mpango wa uhamasishaji, unatakiwa kueleza kwa uwazi kabisa:

- Walengwa wa mpango na taarifa za msingi zinazohitajika;
- Jinsi ya kuwafikia walengwa;
- Ujumbe muhimu unaotakiwa kupelekewa walengwa;
- Jinsi ya kufikisha ujumbe, kwa mfano, kwa njia za mikutano ya hadhara, majadiliano na maada maalumu;
- Muda muafaka wa kufanya uhamasishaji; na
- Rasilimali zinazohitajika (watu, vitu na fedha) ili kufanikisha uhamasishaji.

## 2.2 Ainisha Mahitaji ya Walengwa

Kuna aina mbalimbali za watoa huduma wa DLDM:

- Kuna wale wasiojua chochote kuhusu umuhimu wa kuwa na vyama;
- Kuna wale waliokwishapata habari za vyama na kufahamu umuhimu wake, lakini hawajachukua hatua zozote za kuanzisha chama;
- Kuna wale waliokuwa na mawazo ya kuanzisha chama, lakini wamekwama kuhusu taratibu za awali za kutengeneza katiba na jinsi ya kukisajili chama kitakachoanzishwa;
- Kuna wale walioanzisha na kukisajili chama lakini hawana wanachama hai;

- Kuna wale walio na chama kilichosajiliwa chenye wanachama hai, lakini hawana muundo mzuri wa uongozi, mfumo mzuri wa usimamizi na fedha za kuendeshea chama.

Kuwa na uelewa mzuri wa walengwa ni muhimu sana katika kutambua mahitaji yao ya taarifa juu ya uanzishaji, usajili na uendeshaji bora ya vyama vya DLM. Hii husaidia pia kuainisha mahali gani pa kuanzia utakapoanza mchakato wa uhamasishaji.

### 2.3 Elezea Majukumu, Faida na Wajibu wa Vyama

Ufahamu mzuri wa majukumu, faida na wajibu wa vyama vya watoa huduma wa DLDM ni mambo ya lazima kwa mtu yeyote anayehamasisha uanzishwaji wa vyama. Yafuatayo ni maelezo kwa ufupi kuhusu majukumu, faida na wajibu wa vyama.

#### (a) Majukumu

Jukumu la msingi kabisa la vyama vya watoa huduma wa DLDM ni kutengeneza utaratibu kwa wadau hao kufanya kazi pamoja katika kuboresha huduma za dawa kwa jamii na kujiimarisha kiuchumi ili kufanya mpango wa DLDM uwe endelevu.

Majukumu maalumu ni pamoja na:

- (i) Kuwapa wanachama sauti ya pamoja katika mambo mbalimbali yanayohusu huduma za DLDM;
- (ii) Kuwapa fursa ya kubadilishana mawazo, taarifa na uzoefu;
- (iii) Kuhamasisha ufuataji wa sheria, kanuni na viwango kwa hiari;
- (iv) Kuunganisha na kukusanya nguvu za pamoja katika kufanya kazi kwa lengo kuboresha huduma za dawa na hali ya uchumi ya wanachama;
- (v) Kuwawezesha wanachama kukusanya pamoja rasilimali fedha na kuwekeza katika shughuli za kiuchumi;

*Kuwa na ufahamu kuhusu majukumu, faida na wajibu wa vyama vya watoa huduma wa DLDM ni lazima kwa mtu yeyote*

- (vi) Kujenga mfumo wa mawasiliano na ushirikiano na wadau wa DLDM ikiwa ni pamoja na Mamlaka ya Chakula na Dawa, Baraza la Wafamasia, Mamlaka ya Mapato, Serikali ya Mitaa, taasisi za fedha, wafadhili na wengineo;
- (vii) Kutetea haki na mahitaji ya wanachama;
- (viii) Kutoa nafasi ya kusuluhisha migogoro kati ya watoa huduma wa DLDM wenyewe na mamlaka mbali mbali;
- (ix) Kusaidia wanachama kuongeza mitaji kwa kuwaunganisha na taasisi za fedha na kuwadhamini wakati wanachukua mkopo kwenye taasisi hizo;
- (x) Kuwawakilisha wanachama kwenye vikao vinavyohusu shughuli za DLDM katika ngazi mbalimbali.

### ***(b) Faida***

Chama cha watoa huduma wa DLDM kinachoendeshwa vizuri, kina uwezo wa:-

- (i) Kutetea kikamilifu haki na mahitaji ya wanachama kwa kuwapa sauti ya pamoja katika shughuli za DLDM;
- (ii) Kuimarisha uhusiano mzuri wa kikazi kati ya watoa huduma wa DLDM;
- (iii) Kuwawezesha wanachama kiuchumi;
- (iv) Kuimarisha ufuatiliaji wa sheria, kanuni na viwango kwa hiari ili kuboresha utoaji huduma;
- (v) Kuimarisha uhusiano na ushirikiano wa ndani na wa kitaasisi ili kuboresha na kuendeleza huduma za dawa;
- (vi) Kuimarisha uendelevu wa mpango wa DLDM.

### ***(c) Wajibu***

Zaidi ya vyama hivi kuwa mstari wa mbele katika kulinda maslahi ya wanachama, pia vina majukumu mengine kama:-

- (i) Kuhakikisha utoaji wa huduma bora ya dawa kwa jamii kwa kuhamasisha ufuataji wa sheria, kanuni na viwango kwa hiari;
- (ii) Kulinda afya za wateja kwa kuhamasisha matumizi ya bora ya dawa na ununuzi wa dawa kutoka kwa wasambazaji waliosajiliwa;
- (iii) Kuwalinda wateja dhidi ya huduma zisizojali maslahi ya wateja kama vile kupanga bei ya dawa isiyozingatia uwezo wa wateja unaofanywa na watoa huduma wa DLDM wasio waaminifu;

- (iv) Kuilinda sekta ya DLDM dhidi ya wasimamizi wa sheria wasiofuata kanuni na taratibu zilizowekwa kwa maslahi binafsi;
- (v) Kujenga na kuendeleza hadhi ya sekta kwa kuhamasisha uwazi na uwajibikaji kwenye shughuli zote za DLDM.

## 2.4 Elezea Masharti ya Kusajili Chama

Uzoefu umeonesha kuwa vyama vingi vya watoa huduma wa DLDM hupata matatizo katika hatua za mwanzoni za kusajili chama. Hii inatokana na kutokuwa na uelewa wa kutosha kuhusu taratibu za usajili. Kwa hiyo, hii ni sehemu ambayo watoa huduma wa DLDM wanahitaji msaada wa kutosha kwa kushirikiana kupata taarifa sahihi za kurahisisha taratibu za usajili.

Yafuatayo ni masharti ya usajili:

- Nakala mbili za katiba ya chama
- Muhtasari wa kikao kilichopitisha katiba ya chama
- Nakala mbili za fomu ya maombi (Form SA 1)
- Nakala mbili za taarifa kuhusu chama zilizojazwa kikamilifu kwenye fomu maalumu (Form SA2)
- Barua ya utambulisho kutoka kwa mamlaka husika
- Ada ya maombi Tsh. 10,000
- Ada ya usajili Tsh. 100,000
- Ada ya mwaka Tsh. 40,000
- Nakala mbili za orodha ya wanacham waanzilishi wasiopungua kumi pamoja na saini zao
- Barua ya maombi ipelekwe kwa Msajili wa Vyama vya Kijamii, Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi, S.L.P. 9223, Dar es Salaam

*Mbali na gharama za malazi na usafiri wa kwenda Dar es Salaam na kurejea nyumbani, chama kitalazimika kupata si chini ya Tsh.150,000 ili kukamilisha shughuli za kusajili chama.*

## 2.5 Elezea Sifa za Chama Kinachoendeshwa Vizuri

Ili vyama vya watoa huduma wa DLDM viwe na faida kwa wanachama, ni lazima vyama hivyo viendeshwe vizuri. Kwa hiyo, watoa huduma wa DLDM lazima kila mara wakumbushwe kuhusu uendeshaji mzuri wa vyama. Hata hivyo, hili linahitaji uelewa mkubwa kuhusu misingi iliyoainishwa ya chama kinachoendeshwa vizuri.

Kwa ujumla, chama kinachoendeshwa vizuri ni kile kilicho na mwelekeo na madhumuni yaliyowekwa wazi; kile chenye wanachama shupavu, mipango mizuri, usimamizi mzuri, na kilicho na uwazi, na kitakachowajibika na shughuli zote za chama.

Ili kuwa na sifa zilizotajwa, vyama vya watoa huduma wa DLDM vinatakiwa vifanye yafuatayo:-

- (i) Viwe na mipango mizuri;
- (ii) Vianzishe miundo sahihi ya chama ikiwa ni pamoja na kubaini majukumu na wajibu, kufuatilia utoaji wa taarifa na kuhakikisha kuwa taarifa za ndani ya chama zinawafikia wanachama ndani ya chama tu;
- (iii) Vihamasishie na/kuajiri nguvu kazi inayohitajika kuendesha shughuli za chama;
- (iv) Viweke uongozi thabiti utakaosimamia shughuli mbalimbali za chama;
- (v) Visimamie utekelezaji wa wale waliopewa majukumu mbalimbali ya chama;

Hatua hizo tano zilizotajwa hapo juu ndizo zinazounda kazi za usimamizi wa vyama kwa maana ya mipango, utekelezaji, kuajiri au utumishi, kuelekeza (uongozi) na kudhibiti (kusimamia utekelezaji).

## 2.6 Elezea kuhusu Uendelevu wa Chama

Chama kuwa endelevu ni sehemu nyingine muhimu inayohitaji uhamasishaji wa dhati. Ili chama kiwe na mipango mizuri, kuanzisha miundo mizuri ya uongozi, kuwa na watu sahihi wa kutekeleza majukumu mbalimbali ya chama, kuweka uongozi sahihi katika maeneo yote ya chama, na kudhibiti utekelezaji, ni lazima kipatiwe utaratibu utakaofaa kuwa endelevu kama:

- Uhamasishaji wa rasilimali fedha ili kuweza kurahisisha upatikanaji wa mahitaji na utendaji katika chama;
- Utendaji wa pamoja wa kitaasisi ili kukifanya chama kiweze kufikia malengo na madhumuni yake;



- Kuhifadhi nyaraka ili chama kiwe na kumbukumbu, kuwezesha ushirikiano na kubadilishana uzoefu wa majukumu yanayofanana, kuongeza uwazi na uwajibikaji ndani ya chama;
- Kusimamia na kutathmini ili kukiwezesha chama kufuatilia utendaji wake na kujua kama kimepiga hatua kuelekea malengo yake ama hapana.

## 2.7 Hakikisha Unavyo Vitendea Kazi

Ili uweze kufanikiwa kuhamasisha vyama vya watoa huduma wa DLDM, ni lazima vipatiwe vitendea kazi muhimu vitakavyorahisisha utekelezaji wake. Kwa hali hiyo, kumeandaliwa mwongozo wenye taarifa zitakazosaidia kufanikisha uanzishwaji na usimamiaji wa vyama hivyo. Mwongozo huo unaweza kukusaidia wakati wa uhamasishaji wa uanzishwaji wa chama kwani una habari za kina kuhusu:-

- Majukumu, faida na wajibu wa chama;
- Hatua muhimu za uanzishwaji na usajili wa chama;
- Mipango na usimamizi;
- Uhamasishaji wa rasilimali fedha;
- Kuwezesha utendaji wa pamoja wa kitaasisi kuwa endelevu;
- Kuhifadhi nyaraka, kusimamia na kutathmini shughuli mbalimbali za chama.

Mwongozo pia una vielelezo vya video ambapo mwanachama ataona na kusikia vipengele mbalimbali kuhusu chama; kwa mfano, mfano wa katiba ya chama na mwongozo utakaotumiwa watoa huduma wa DLDM. Kwa hiyo, yeyote anayetarajia kusimamia na kufanikisha uanzishwaji wa chama anatakiwa kufahamu mwongozo huu.

*Watoa huduma  
wa DLDM  
wanahitaji  
kuelimishwa  
na kumbushwa  
mara kwa mara  
juu usimamizi  
bora wa vyama  
vyao. Hii  
inahitaji uelewa  
mkubwa wa  
sifa za chama*

## 2.8 Hakikisha Ujumbe Muhimu Umeeleweka

Wakati wa uhamasishaji wa kuanzisha chama, hakikisha kuwa walengwa wameuelewa ipasavyo ujumbe unaotarajia kuwapelekea. Hili linaweza kufanikishwa kwa kuangalia kipengele kimoja kimoja na kuwahamisisha walengwa watake kujua zaidi kwa kuuliza maswali mbalimbali kadri watakavyoweza. Kushiriki kwa namna hii kunaweza kuwa njia kuafaka ya kuwafanya walengwa kukuelewa vema.

## 2.9 Ainisha Fursa za Kuhamasisha

Uhamasishaji lazima liwe jambo endelevu. Yafuatayo ni mambo kadhaa yanayoweza kuainishwa kwa watoa huduma wa DLDM kama njia ya mojawapo ya uhamasishaji kuhusu umuhimu wa kuwa na chama na jinsi chama kinavyoweza kusimamiwa vizuri:

- (i) Wakati wa mafunzo ya watoa dawa na wenye maduka ya dawa katika vipengele mbalimbali vya shughuli za DLDM;
- (ii) Wakati wa ukaguzi wa kawaida na shughuli nyingine za usimamiaji wa maduka ya dawa;
- (iii) Wakati viongozi wanapotembelea kukagua miradi mbalimbali ya maendeleo;
- (iv) Wakati wa mkutano maalumu ulioitishwa na chama kama ule wa mwaka au mkutano mwingine wowote;
- (v) Wakati wa semina au mikutano inayowakutanisha watoa huduma wa DLDM;
- (vi) Wakati wa shughuli za kusimamia na kutathmini shughuli mbalimbali za chama;
- (vii) Wakati mnapotembelewa na wadau wengine wa maendeleo katika ngazi ya kitaifa, kimkoa na kiwilaya.

**Angalizo:** Orodha hiyo hapo juu inataja baadhi ya fursa zinazoweza kutumiwa kuhamasisha uanzishwaji na usimamizi unaofaa wa chama cha watoa huduma wa DLDM. Kwa hiyo, kwa wale wanaoshiriki katika mchakato wa uhamasishaji wanaweza kuzitumia au kuongeza nyingine watakazoona zinaweza kufaa.

### 3. Maswali Yanayoulizwa Mara kwa Mara



*Maswali yanayoulizwa mara kwa mara kuhusu vyama vya watoa huduma wa DLDM hulenga zaidi majukumu, faida na wajibu wa vyama; utaratibu na masharti ya usajili; uendeshaji bora wa vyama pamoja na upitikanaji wa rasimili fedha kwa ajili ya shughuli za chama.*

## 1. Nini wajibu wa chama cha watoa huduma wa DLDM?

**Jibu:** Wajibu wa msingi wa chama cha watoa huduma wa DLDM ni kuwajengea uwezo watoa huduma wa DLDM kufanya kazi pamoja, ili kufanikisha utoaji bora wa huduma za dawa kwa jamii na kuwezesha wanachama kiuchumi, kama njia mojawapo ya kufanya mpango wa DLDM uwe endelevu.

## 2. Nini faida kuu za chama?

**Jibu:** Chama kinachoendeshwa vizuri kinatoa nafasi kwa wanachama kuwa na sauti moja kuhusu sekta hii, kuendeleza uhusiano mwema wa kikazi kati ya watoa huduma wa DLDM, kuwawezesha wanachama kiuchumi, kujenga uhusiano wa kitaasisi katika nyanja mbalimbali na kuongeza uendelevu wa mpango wa DLDM.

## 3. Tunawezaje kusimamia shughuli za chama kikamilifu?

**Jibu:** Usimamizi bora wa chama unahitaji uelewa mpana wa shughuli zote za usimamizi, ikiwa ni pamoja na kupanga, kupanahgilia, utumishi, uongozi na ufuatiliaji wa ufanisi wa watendaji.

## 4. Tunawezaje kupanga vizuri?

**Jibu:** Kwanza kabisa unatakiwa kuelewa kuwa kupanga ni kuweka muelekeo na mfumo wa utekelezaji wa shughuli mbalimbali na kuhakikisha kuwa mfumo huo unafuata mwelekeo uliowekwa. Kwa hiyo, unatakiwa kutilia maanani mwelekeo wa chama (dira); kuweka bayana dhamira ya chama; kuainisha miongozo ya msingi ya chama kama vile uongozi bora, usawa wa kijinsia na ushirikishwaji wa wanachama katika maamuzi muhimu, n.k); kuchambua hali halisi ya chama hasa uwezo, udhaifu, fursa za kujiendeleza na vitishio kwa chama. Pia unatakiwa kuainisha lengo kuu la chama, malengo mahususi na kuweka mikakati ya utekelezaji. Ziidi ya hapo, unatakiwa kuainisha vipaumbele vya utekelezaji, kuandaa mpango kazi na kuweka mpango wa ufuatiliaji na tathmini.

## 5. Muundo upi wa chama unafaa ili kuhakikisha usimamizi bora?

**Jibu:** Muundo wa chama lazima uendane na mahitaji ya chama, kwa mfano, uratibu wa shughuli mbalimbali za chama, uwakilishi wa chama katika ngazi mbalimbali, uwezeshwaji wa wanachama kitaluma na kiuchumi, uboreshaji wa huduma za dawa kwa jamii, utafutaji wa rasilimali fedha kupitia fursa mbalimbali, ushirikiano wa kitasisi, uenezi na elimu kwa jamii juu ya huduma za DLDM ili kuongeza uhitaji na matumizi ya huduma hizo, na ufuatiliaji na tathmini ya shughuli zote za chama. Ili kufanisha haya yote, ni muhimu kuweka kamati mbalimbali za kusimamia majukumu kama hayo.

## 6. Tunawezaje kuwa na uongozi bora katika chama?

**Jibu:** Katika utawala, uongoza unawezakuwa na maana ya kushauri, kuelekeza, kuhamasisha, kusimamia na kufuatilia shughuli za watendaji kwa kuzingatia madhumuni na malengo ya chama. Ili kufanikiwa katika kushauri, kuelekeza, kuhamasisha, kusimamia na kufuatilia shughuli za watendaji, vyama vya watoa huduma wa DLDM vinahitaji ku:- tayarisha sera zinazolingana na malengo ya chama, ainisha taratibu za utekelezaji wa sera, tayarisha mwongozo wa usimamizi wa shughuli za chama kwa kuzingatia taratibu zilizowekwa, hakikisha watendaji wote wanaelewa taratibu na sera za chama, na kuhakikisha shughuli zote za chama zinatekelezwa kwa kuzingatia taratibu na sera zilizowekwa.

## 7. Tutawezaje kufuatilia ufanisi wa utendaji ili kufikia malengo ya chama?

**Jibu:** Ufuatiliaji wa ufanisi husaidia utekelezaji wa shughuli za chama kulingana na taratibu na sera zilizowekwa. Ili kufanikiwa kufuatilia ufanisi, vyama vinahitaji kuweka viwango vya ufanisi, kupima na kutoa taarifa ya ufanisi, kulinganisha ufanisi halisi na viwango vilivyowekwa na kuainisha upungufu, kisha kuchukua hatua zinazofaa kuboresha ufanisi.

## 8. Tutawezaje kujitegemea kifedha kwa njia endelevu?

**Jibu:** Chama kinaweza kujitegemea kifedha kwa njia endelevu kwa kutafuta vyanzo mbalimbali vya mapato. Hii ni pamoja na msaada wa fedha unaotolewa kwa vikundi vya kiuchumi kutoka serikalini, kuanzisha vikundi vya ujasiriamali vitakavyoingia chama mapato, kuanzisha vikundi vya ushirika wa akiba na mikopo (SACCOs), kuchukua mikopo kutoka taasisi za fedha znazotoa mikopo, msaada kutoka taasisi na mashirika ya ndani na nje ya nchi, kupanga shughuli za kuchangisha fedha, kutengeneza na kuuza sare za chama kama kofia, fulana, kalenda na kadhalika.





Oktoba 2010